

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė. Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl tam tikrų plastikinių gaminių poveikio aplinkai mažinimo

(COM(2018) 340 final – 2018/0172 (COD))

(2019/C 62/34)

Pranešėja **Maria NIKOLOPOULOU**

Konsultavimasis	Taryba, 2018 6 15 Europos Parlamentas, 2018 6 11
Teisinis pagrindas	Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalis ir 304 straipsnis
Plenarinės asamblėjos sprendimas	2018 4 17
Atsakingas skyrius	Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius
Priimta skyriuje	2018 10 5
Priimta plenarinėje sesijoje	2018 10 17
Plenarinė sesija Nr.	538
Balsavimo rezultatai (už / prieš / susilaikė)	210/3/2

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pritaria pasiūlymui dėl direktyvos dėl vienkartinį plastikinių gaminių ir mano, kad jis yra labai svarbus elementas įgyvendinant žiedinės ekonomikos strategiją ir siekiant darnaus vystymosi tikslų.

1.2. Visų pirma Komitetas pabrėžia, kad pereinant prie tvarumo pirmiausia reikia, kad kuriant naują produktų gamybos, vartojimo ir perdirbimo modelį dalyvautų visi politiniai, ekonominiai, socialiniai, aplinkos apsaugos ir kultūriniai subjektai ir į jį būtų įtraukti visi piliečiai. Todėl pagrindiniai reikalavimai visais lygmenimis yra švietimas, mokymas ir informuotumo didinimo kampanijos, ypatingą dėmesį skiriant mokyklinio amžiaus jaunuoliams.

1.3. Komitetas mano, kad Komisijos pasiūlymas yra svarbus *bandomasis projektas*, kuriame specialus dėmesys skiriamas jūrose ir vandenyuose dažniausiai randamiems plastikiniams gaminiams. Vis dėlto pasiūlymas galėtų būti dar platesnio užmojo ir kartu turėtų būti papildytas veiksmų planu ir kitomis iniciatyvomis, siekiant užtikrinti jo veiksmingą įgyvendinimą.

1.4. Konkrečiai Komitetas rekomenduoja:

1.4.1. išnagrinėti galimybę išplėsti dešimties gaminių sąrašą ir į jį įtraukti kitus gaminius, kuriems rinkoje jau yra tvarių alternatyvų atitinkamo kiekio ir kainos požiūriu;

1.4.2. patikslinti principą, pagal kurį visi biologiškai skaidūs produktai taip pat turi būti kompostuojami, nustatant konkrečią fotoskilimo sausumoje ir jūroje trukmę;

1.4.3. valant jūras ir vandenynus žvejai gali atlikti svarbų vaidmenį. Paskatos žvejybos įrankiams sugrąžinti turi būti kuo greičiau išplėstos įtraukiant visas atliekas, surinktas žvejybos metu. Norint visapusiškai išplėtoti naują jūrų ir vandenynų valymo sistemą, būtina į šį procesą įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus ir vietos valdžios institucijas. Be to, visuose uostuose, įskaitant mažiausius, turėtų būti įrengtos pažangios šiukšlių surinkimo ir skaidraus tvarkymo sistemos;

1.4.4. nors 90 % vienkartinį plastikinių gaminių, parduodamų Europos rinkoje, yra pagaminama trečiojoje šalyje, labai svarbu visoms šio sektoriaus įmonėms padėti pereiti prie tvaresnės gamybos. Visų pirma, finansinėmis ir fiskalinėmis priemonėmis reikia skatinti diegti inovacijas ir plėtoti ekologinio projektavimo, bioplastiko, antrinių žaliavų ir panašius sektorius. Tokiu būdu ES galės gauti naudos iš didelio prekybos balanso augimo, skatinti tvaresnių įmonių plėtrą ir sukurti daugiau kokybiškų darbo vietų;

1.4.5. pagrindinis Komisijos pasiūlymo ramsis yra principas „teršėjas moka“, nustatytas Direktyva 2004/35/EB, ir juo yra grindžiamas teisingesnis ir labiau subalansuotas atliekų tvarkymo ir perdirbimo naštos pasidalijimas. Tinkamai taikant šią direktyvą bus galima sumažinti minėtas išlaidas toms įmonėms, kurios valdo sertifikatais patvirtintus taršos prevencijos ar tiesioginio pagamintų aplinką teršiančių gaminių surinkimo procesus;

1.4.6. geriau tarpusavyje suderinti visus kitus galiojančius teisės aktus dėl atliekų tvarkymo ir perdirbimo, pabrėžiant atliekų rūšiavimą. Be to, būtų svarbu, kad valstybės narės nustatytų suderintus leidimus ir sankcijas;

1.4.7. vienkartinių plastikinių gaminių strategija bus riboto poveikio, jei Komisija netaikys *ad hoc* strategijos dėl tvaresnio vidaus vandenų (ežerų ir upių), iš kurių į jūras patenka 80 % jose susikaupiančių šiukšlių, valdymo ir kontrolės. Komitetas rekomenduoja skatinti valdymo sistemas, kurios įtraukia valdžios institucijas, privatųjį sektorių ir pilietinės visuomenės organizacijas, pavyzdžiui, „upių sutartis“, kurios turėtų būti vertinamos kaip esminis reikalavimas gauti tam tikrų lėšų aplinkos apsaugai (pvz., Interreg);

1.4.8. atliekų tvarkymo ir perdirbimo procesuose pridėtinės vertės galėtų suteikti plastikinių gaminių ženklavimo ir atsekamumo sistemų įdiegimas. Sukūrus specialų logotipą būtų galima sustiprinti vartotojų pasitikėjimą, ypač produktais, pagamintais naudojant antrines žaliavas;

1.4.9. direktyva turėtų būti peržiūrima ne kas šešerius, o kas trejus metus. Šis pasiūlymas pagrįstas tuo, kad stebėsenos mechanizmai jau veikia ir yra pasitvirtinę (skaičiavimo metodas). Be to, tokia priemonė padėtų išspręsti problemas, kurios gali iškilti įgyvendinimo etapu, ir suteiktų galimybę prireikus iš dalies pakeisti arba išplėsti dešimties gaminių sąrašą, atsižvelgiant į direktyvos įgyvendinimo būklę ir pokyčius *ekologinio projektavimo* srityje;

1.4.10. reikėtų plačiau skleisti daugybę gerosios praktikos pavyzdžių žiedinės ekonomikos srityje, stiprinant EESRK Europos žiedinės ekonomikos suinteresuotųjų subjektų platformą, kuri yra veiksminga visų suinteresuotųjų subjektų keitimosi patirtimi priemonė.

2. Įžanga

2.1. Europos Sąjungoje 80–85 % jūrų taršos šiukšlėmis sudaro plastiko atliekos, iš kurių 50 % yra **vienkartiniai plastikiniai gaminiai**, o dar 27 % – **žvejybos įrankiai, kurių sudėtyje yra plastiko, naudoti tradicinėje žvejyboje ir akvakultūroje**, palikti arba prarasti jūroje.

2.2. Dešimt vienkartinių plastikinių gaminių, kurie dažniausiai aptinkami Europos paplūdimiuose, sudaro 86 % visų randamų išmestų daiktų ir 43 % visų į jūrą patenkančių šiukšlių. Tai kasdienio vartojimo gaminiai, kurių sudėtis ne visada asocijuojasi su plastikumi ⁽¹⁾: maisto tara, gėrimų indeliai, ausų krapštukai, lėkštės, šiaudeliai, oro balionėlių lazdelės, gėrimų tara ir jų dangteliai, tabako gaminių filtrai, drėgnos servetėlės ir plastikiniai maišeliai. **Šie dešimt gaminių, kartu su žvejybos įrankiais, kurių sudėtyje yra plastiko, sudaro maždaug 70 % visų į jūrą patenkančių šiukšlių vienetų** ⁽²⁾.

2.3. Vienkartiniai plastikiniai gaminiai, paprastai pagaminti iš polietileno ir polipropileno, aplinkoje išsiskaido vidutiniškai per 300 metų, o kai kuriais atvejais jų fotoskilimas gali trukti iki 1 000 metų. Be to, išsiskaidymas nereiškia, kad plastikas sugrįžta į natūralius gamtos procesus – jis virsta mikroplastikais, kurie žmogaus akiai yra nematomi.

2.4. Plastiką yra vienas iš vertingiausių XX amžiaus išradimų ir jis padarė didžiulį poveikį mūsų gyvenimui. Jo fizinės savybės (lankstumas, lengvumas ir atsparumas) reiškia, kad šios medžiagos panaudojimo galimybės yra beribės, pavyzdžiui, vienkartiniai plastikiniai gaminiai idealiai tinka naudoti lauke (pvz., išskylaujant gamtoje). Dėl to kyla didelė rizika, kad vienkartiniai plastikiniai gaminiai pateks į aplinką, nepaisant daugelio vartotojų valios ir atliekų tvarkymo bei perdirbimo sistemų efektyvumo. Šių gaminių pavojus ir poveikis aplinkai yra neproporcingi, ypač atsižvelgiant į tai, kad numatomas jų naudojimo laikas kartais neviršija penkių minučių.

⁽¹⁾ 95 % cigarečių filtrų yra pagaminta iš plastiko. <https://www.noordzee.nl/hele-noordzeekust-schoon-2764-vrijwilligers-ruimen-11163-kilo-afval-op/>

⁽²⁾ Paplūdimiuose išmestų šiukšlių vienetų skaičiavimas yra tarptautiniu mastu pripažintas į jūrą patenkančių šiukšlių sudėties nustatymo metodas. Mokslo bendruomenė jį laiko labai patikimu rodikliu politikai rengti. Šis skaičiavimo metodas grindžiamas valstybių narių ir Jungtinių tyrimų centro (JRC) parengtomis ataskaitomis dėl Jūrų strategijos pagrindų direktyvos (2008/56/EB) įgyvendinimo. Šaltinis: Jungtinių Tautų aplinkos programa (UNEP), 2017 m.

2.5. Jeigu vienkartiniai plastikiniai gaminiai nepatenka į atliekų tvarkymo grandinę, jie kaupiasi jūrose ir vandenynuose ir daro neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai, nes patenka į maisto grandinę. Be to, šis reiškinys turi įtakos įvairiems ekonomikos sektoriams, pavyzdžiui, turizmo, žvejybos ir jūrų transporto.

2.6. Į jūrą išmetamos šiukšlės yra tarpvalstybinio pobūdžio problema, kurią įkūnija plastiko salos⁽³⁾. Europos Sąjunga yra išipareigojusi spręsti šią problemą vadovaudamasi Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslais⁽⁴⁾ ir Paryžiaus susitarimu (COP 21). Pirmasis žingsnis šia linkme buvo plastikų strategija⁽⁵⁾, įtraukta į žiedinės ekonomikos veiksmų planą⁽⁶⁾.

3. Komisijos pasiūlymo santrauka

3.1. Siūlomos direktyvos tikslas – į jūrą patenkančių plastiko šiukšlių (*makroplastikų*), kurias sudaro vienkartinio naudojimo plastikiniai gaminiai ir žvejybos įrankiai, prevencija ir mažinimas papildant ES plastikų strategijoje jau numatytas priemones ir pašalinant esamų priemonių ir galiojančių teisės aktų spragas.

3.2. Direktyva taip pat yra susijusi su iniciatyva, kuria siekiama atsisakyti vienkartinį plastikinių pirkinių maišelių (kad būtų naudojama daugiau iš biologinio plastiko ar kompostuojamų medžiagų pagamintų maišelių) ir kuri per trumpą laiką jau iš esmės pakeitė vartotojų įpročius ir aplinkos požiūriu davė labai teigiamų rezultatų⁽⁷⁾.

3.3. Vienkartiniai plastikiniai gaminiai

3.3.1. Atlikus skaičiavimą vienetais skirtinguose Europos paplūdimiuose, pasiūlyme daugiausia dėmesio skiriama dešimčiai vienkartinį plastikinių gaminių, kurie dažniausiai randami paplūdimiuose. Komisija numato keletą priemonių, pagrįstų alternatyviais gaminiais, kurie yra tvarūs ir įperkami. Jeigu tokiais gaminiais jau prekiaujama rinkoje, numatoma atsisakyti aplinką teršiančių jų atitikmenų (pvz., šiaudelių, lėkščių ir ausų krapštukų). Jei taip nėra, nustatomos konkrečios priemonės, skirtos vartojimui mažinti rengiant informuotumo didinimo kampanijas ir skatinant ekologinį projektavimą, kad kuo būtų kuo greičiau pradėtos gaminti alternatyvios, biologiškai skaidžios ir tinkamos perdirbti medžiagos (pvz., maisto tarai, gėrimų indeliams, oro balionėliams, pakeliams ir pakuotėms, tabako gaminių filtrams, drėgnoms servetėlėms ir lengviems plastikiniams pirkinių maišeliams).

3.3.2. Direktyva numatoma taikyti didesnės gamintojo atsakomybės sistemą visiems gaminiams, nepatenkantiems į pateikimo rinkai ribojimo priemonės taikymo sritį, siekiant prisidėti prie atliekų prevencijos ir tvarkymo išlaidų.

3.3.3. Be to, Komisija siūlo sukurti ženklavimo sistemą, kad vartotojai būtų informuojami apie atliekų tvarkymą, siekiant skatinti atskirą atliekų surinkimą ir perdirbimą. Šia priemone taip pat siekiama informuoti apie vengtiną elgseną (pvz., drėgnų servetelių naudojimą).

3.3.4. Pasiūlyme nustatyti konkretūs gaminių projektavimo reikalavimai (pvz., buteliai su pritvirtintais kamšteliais) ir plataus užmojo perdirbimo tikslai (pvz., atskirai perdirbti 90 % vienkartinį plastikinių butelių).

3.4. Žvejybos įrankiai, kurių sudėtyje yra plastiko

3.4.1. Direktyvoje siūloma integruota ir labiau šiuolaikiška žvejybos įrankių surinkimo sistema, grindžiama trimis pagrindiniais elementais: sukuriama specialus atskiro surinkimo mechanizmas ir įrenginiai uostuose, teikiamos paskatos žvejams, kurie grąžina žvejybos įrankius arba pargabena jūroje paliktus įrankius, nustatoma didesnės gamintojo atsakomybės sistema žvejybos įrankių gamintojams, įskaitant MVI. Lėšomis, kurios bus surinktos taikant didesnės gamintojo atsakomybės sistemą, bus padengiamos šiukšlinimo prevencijos (visuomenės informavimo kampanijų) ir atliekų tvarkymo išlaidos, įskaitant išmestų vienkartinį plastikinių gaminių surinkimą.

⁽³⁾ Plastiko salos yra susidariusios tarptautiniuose vandenyse ir joms pašalinti reikalingas pasaulinio lygmens susitarimas. Šios salos susiformavo per daugelį metų, jūrų srovėms atnešant didelę dalį plastikų iš besivystančių šalių (daugiausia iš Pietryčių Azijos).

⁽⁴⁾ 3, 9, 12 ir 14 DVT (sveikata ir gerovė; pramonė, inovacijos ir infrastruktūra; atsakingas vartojimas ir gamyba; gyvybė po vandeniu).

⁽⁵⁾ COM(2018) 28 final.

⁽⁶⁾ COM(2015) 614 final.

⁽⁷⁾ Direktyva (ES) 2015/720 (OL C 214, 2014 7 8, p. 40).

3.5. Didžioji vienkartinųjų plastikinių gaminių dalis pagaminama ne ES šalyse. Tai reiškia, kad dėl didelės vidaus paklausos pasiūlymu būtų galima skatinti tvarios gamybos plėtrą Europoje. Todėl tikimasi, kad šis teisės aktas taip pat paskatins spartesnę konkurencingos, tvarios ir nuo iškastinio kuro nepriklausomos ekonomikos augimą, kuris turės akivaizdžios naudos prekybos su trečiosiomis šalimis balansui ir darys teigiamą poveikį kokybiškų darbo vietų kūrimui.

4. Bendrosios pastabos

4.1. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) vienas iš pirmųjų pradėjo propaguoti darnų vystymąsi, kuris pagrįstas tiek piliečių, tiek visų politinių, ekonominių, socialinių, aplinkos apsaugos ir kultūrinių subjektų informuotumo didinimu. Dėl šios priežasties labai svarbus vaidmuo tenka visų lygmenų švietimui siekiant padėti pagrindą naujam gamybos, vartojimo ir gyvenimo būdai, kuris nekenkia aplinkai. Vykdamas šią informuotumo didinimo ir švietimo užduotį svarbią funkciją atlieka įmonės, prisiimdamos įmonių socialinę atsakomybę. Organizuota pilietinė visuomenė jau atlieka daugybę savanoriškų veiksmų, kurie Komisijos iniciatyvai galėtų suteikti didelės pridėtinės vertės.

4.2. EESRK primena, kad tarša yra pasaulinė problema. Bet kokio pobūdžio Europos iniciatyva, nepaisant jos vizijos ir taikymo srities, bus nepakankama, jei kartu nebus vykdomas platesnio masto darnaus vystymosi projektas, apimantis tiek pagrindinius Sąjungos konkurentus, tiek ir besivystančias šalis. Visų pirma rekomenduojama kurti sinergiją su kaimyninėmis trečiosiomis šalimis tvaraus uždarytų jūrų, pavyzdžiui, Juodosios jūros ir Viduržemio jūros, valdymo srityje. Todėl Komitetas tikisi, kad ES vis aktyviau vadovaus darnaus vystymosi procesams.

4.3. EESRK pritaria pasiūlymui, kuriuo siekiama neleisti į jūrą patekti plastiko šiukšlėms, kurias sudaro vienkartiniai plastikiniai gaminiai ir žvejybos įrankiai, ir sumažinti tokių šiukšlių kiekį. Komitetas supranta sumanymą pagal „bandomojo projekto“ principą dėmesį sutelkti į ribotą gaminių, darančių didelį poveikį aplinkai, skaičių ir mano, kad ši iniciatyva yra svarbus žingsnis kuriant tikrai tvarią ekonomiką pagal žiedinės ekonomikos veiksmų planą⁽⁸⁾ ir papildant plastikų strategiją⁽⁹⁾. Vis dėlto Komitetas mano, kad Komisijos iniciatyva galėtų būti platesnio užmojo, į sąrašą įtraukiant visus gaminius, kuriems rinkoje jau yra tvarių alternatyvų atitinkamo kiekio ir kainos požiūriu (pvz., kavos kapsules), ir užtikrinti jų nekensmingumą sveikatai, įtraukiant Europos maisto saugos tarnybą (EFSA).

4.4. EESRK tinkamu laiku pasiūlymą apriboti prekybą tik tuo atveju, jei jau yra alternatyvių tvarių gaminių, kurie yra saugūs aplinkai bei žmonėms ir įperkami vartotojams.

4.5. Siekiant išspręsti plastiko atliekų kaupimosi problemą, be atliekų tvarkymo, svarbūs yra tiek vartojimo įpročiai, tiek gamybos modelis. Todėl labai svarbu, kad nacionalinės Vyriausybės imtųsi visų reikiamų priemonių, kuriomis būtų skatinama naudoti tvarius plastikinius gaminius, teiktų paskatas ir remtų tvarius racialesnius gamybos ir vartojimo procesus. Be to, svarbu nuo mokyklinio amžiaus didinti piliečių informuotumą, kad jie elgtųsi atsakingai ir dalyvautų rūšiuojant atliekas.

4.6. Vienkartiniais plastikiniams gaminiams būdinga didelė rizika, kad jie pateks į aplinką, nepaisant daugelio vartotojų valios ir atliekų tvarkymo bei perdirbimo sistemų efektyvumo. Kadangi neįmanoma sukurti 100 % veiksmingo atliekų surinkimo ir perdirbimo mechanizmo, reikia kuo skubiau sukurti alternatyvius tvarius gaminius ir imtis priemonių, kuriomis siekiama sumažinti jau susidariusios taršos lygį⁽¹⁰⁾.

4.7. Esminis veiksnys kuriant biologiškai suderinamus alternatyvius gaminius, kurie pakeistų taršesnius gaminius, yra ekologinis projektavimas. Komitetas rekomenduoja pagal naują ES finansinę programą skirti pakankamai lėšų investicijoms į šį sektorių, visų pirma įgyvendinant naują programą „Horizontas“. EESRK mano, kad ekologiškos inovacijos *bioplastiko* ir *antrinių žaliavų* srityse arba plastikus suardyti sugebančių fermentų, kaip antai „PETase“, naudojimas gali ekonominiu, socialiniu ir aplinkos požiūriu suteikti pridėtinės vertės visai Sąjungai.

⁽⁸⁾ OL C 264, 2016 7 20, p. 98, OL C 367, 2018 10 10, p. 97

⁽⁹⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 61

⁽¹⁰⁾ OL C 230, 2015 7 14, p. 33

4.8. Komitetas rekomenduoja laikytis tikslinio požiūrio į plastikinius gaminius, kurie bus perdirbami į antrines žaliavas. Itin svarbu, kad plastikų sudėtyje nebūtų toksiškų cheminių priedų, dėl kurių gali būti neįmanoma jų perdirbti, taip darant žalą žmonėms, įmonėms ir aplinkai. Taip pat svarbu nustatyti plastikinių gaminių *gyvavimo ciklo pabaigą*, nes jie negali būti perdirbami be galo.

4.9. EESRK mano, kad vienas iš akivaizdžiausių šios iniciatyvos trūkumų yra tai, kad nėra teisės akto, kuriuo būtų paremta sąvoka „biologinis skaidumas“. Iš tiesų, **tai, kad gaminyje yra biologiškai skaidaus, nereiškia, kad jis ekologiškai tvarus**. Plastikiniai gaminiai, ypač vienkartiniai plastikiniai gaminiai, gali skilti į mikroplastikus, užteršti aplinką ir patekti į maisto grandinę. Todėl Komitetas rekomenduoja kuo skubiau imtis veiksmų siekiant patikslinti, kad visi biologiškai skaidūs plastikiniai gaminiai taip pat yra **kompostuojami** arba kad jie nėra nei toksiški, nei kenksmingi aplinkai. Atsižvelgiant į tai, itin svarbu nustatyti konkrečius biologinio skaidumo laikotarpius jūroje ir sausumoje pagal darnųjį standartą EN 13432⁽¹¹⁾. Galiausiai, siekiant išvengti sukčiavimo, nepaprastai svarbu sukurti Europos ženklą, nustatant tinkamus kontrolės mechanizmus.

4.10. EESRK pritaria pasiūlymui teikti paskatas žvejams grąžinti žvejybos įrankius. Komitetas atkreipia dėmesį į tai, kad šiukšlių atskyrimas nėra nei paprastas, nei greitai atliekamas veiksmas, todėl tikisi, kad paskatos bus adekvačios laikui, kurį žvejai skiria atliekų rūšiavimui.

4.10.1. Ši priemonė turėtų būti išplėsta įtraukiant visas žvejybos metu surinktas atliekas, už kurių išmetimą uostuose, remiantis šiuo metu galiojančiais įstatymais, žvejai privalo sumokėti. Tai reiškia, kad dabar žvejai moka už jūrų valymą ir atliekų, kurios pas juos nesuseda, o tik buvo jų surinktos, iškrovimą sausumoje. Todėl rekomenduojama peržiūrėti dabartines atliekų tvarkymo priemones atsižvelgiant į naują 2021–2026 m. Europos žuvininkystės fondą, siekiant skatinti iniciatyvą ir atsakingą elgseną.

4.10.2. Kadangi tiek paviršiuje plūduriuojančių, tiek po vandeniu esančių šiukšlių kiekis yra didelis, žvejai gali suteikti didelę pridėtinę vertę jas surenkant. Neseniai nustatius tam tikrų žvejybos išteklių apribojimus, šios paskatos gali būti laikomos ekonominės kompensacijos elementu⁽¹²⁾. Tai reiškia, kad, tinkamai apmokant ir tiesiogiai įtraukiant žvejų asociacijas, jūrų valymo darbas galėtų tapti dar viena pelninga ekonomine veikla, panašiai kaip žvejybos turizmas (mėlynoji ekonomika), kuriuo labai dažnai užsiimama tais laikotarpiais, kai žvejyba paprastai sustabdoma. Ši priemonė turėtų būti įtraukta į naują Europos žuvininkystės fondą ir dėl jos įgyvendinimo turėtų būti parengta speciali Europos teisėkūros iniciatyva.

4.11. Komitetas pritaria didesnės gamintojo atsakomybės sistemos įvedimui, atitinkančiam principą „teršėjas moka“. Iki šiol jūrų taršos išlaidas padengdavo kiti produktyvūs sektoriai (turizmo⁽¹³⁾, jūrų transporto, žuvininkystės) ir piliečiai (mokėdami didesnius mokesčius už šiukšlių surinkimą, tvarkymą ir perdirbimą). Įgyvendinant iniciatyvą bus svarbu užtikrinti, kad šis principas būtų taikomas įmonėms, kurios iš tiesų gamina aplinką teršiančius gaminius, o ne būtų įtrauktas į vartotojo sumokamą galutinę kainą⁽¹⁴⁾.

4.12. Atsižvelgdamas į Direktyvos 2004/35/EB⁽¹⁵⁾ kriterijus, Komitetas ragina Komisiją ir valstybes nares įvertinti galimybę sumažinti ekonominę naštą įmonėms, vykdančioms patvirtintą veiklą, kuria siekiama tiesiogiai mažinti jų gaminių keliamą taršą (pvz., grąžinamos taros sistema). Nors už tokios gerosios praktikos vertinimą yra tiesiogiai atsakingos nacionalinės valdžios institucijos, ji taip pat turėtų būti papildomai stebima ES lygmeniu.

4.13. EESRK supranta, kad pereinant prie žiedinės ekonomikos daugelis įmonių patirs didelių išlaidų. Todėl EESRK tikisi, kad šis procesas, kuris aplinkos požiūriu yra būtinas, bus papildytas finansinėmis ir fiskalinėmis paskatomis, kad įmonės galėtų vykdyti perėjimo prie tvarios gamybos procesą. Svarbu, kad šis procesas būtų valdomas ir stebimas Europos lygmeniu, siekiant išvengti nesąžiningos konkurencijos vidaus rinkoje.

⁽¹¹⁾ UNI EN 13432: 2002 – tai Europos standartizacijos komiteto nustatytas darnusis standartas dėl savybių, kurių turi turėti medžiaga, kad ją būtų galima apibrėžti kaip biologiškai skaidžią arba tinkamą kompostuoti.

⁽¹²⁾ OL C 283, 2018 7 8, p. 61

⁽¹³⁾ OL C 209, 2017 6 30, p. 1

⁽¹⁴⁾ OL C 81, 2018 3 2, p.22

⁽¹⁵⁾ Direktyva 2004/35/EB nustatytas principas „teršėjas moka“. Tai reiškia, kad bendrovė yra atsakinga už savo padarytą žalą aplinkai, todėl ji turi imtis būtinų prevencinių ar taisomųjų priemonių ir padengti visas su tuo susijusias išlaidas.

4.14. Perėjimas prie žiedinės ekonomikos gali atverti galimybių visai Europos Sąjungai konkurencingumo ir užimtumo požiūriu. Kad būtų galima pasinaudoti šiomis galimybėmis, būtina sukurti pažangią švietimo ir mokymo sistemą. Tai taip pat reiškia, kad reikia įgyvendinti tinkamą aktyvią darbo politiką, siekiant kelti darbuotojų kvalifikaciją.

4.15. EESRK pritaria pasiūlymui parengti direktyvą, kad kiekviena valstybė narė galėtų įgyvendinti teisinius reikalavimus atsižvelgdama į savo nacionalinius ypatumus, tačiau būtų svarbu kuo skubiau sumažinti skirtumus leidimų ir sankcijų srityje⁽¹⁶⁾. Šiuo atžvilgiu labai svarbu, kad nacionalinės Vyriausybės užtikrintų **organizuotos pilietinės visuomenės** dalyvavimą visais etapais, nuo teisės aktų rengimo iki jų įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo. Kalbant apie direktyvos įgyvendinimą, nors tam tikrais atvejais yra nustatyti tikslų pasiekimo terminai, dėl daugelio kitų tikslų (pvz., PET (polietileno tereftalato) perdirbimo) konkrečių laiko apribojimų nenumatyta. EESRK mano, kad nenumatytus tikslų ir vienetų datų, taikomų visiems tikslams, šio teisės akto perkėlimas į nacionalinę teisę gali tapti dar labiau nesubalansuotas.

4.16. Stebėsenos mechanizmai jau veikia ir yra pasitvirtinę (vienetų skaičiavimo metodas). Dėl šios priežasties rekomenduojama direktyvą peržiūrėti kas trejus, o ne šešerius metus, kaip numatyta pradiname pasiūlyme. Tokia priemonė padėtų išspręsti problemas, kurios gali iškilti įgyvendinimo etapu, ir suteiktų galimybę prirėkus iš dalies pakeisti arba išplėsti dešimties vienkartinį plastikinių gaminių sąrašą, atsižvelgiant į direktyvos įgyvendinimo būklę ir pokyčius *ekologinio projektavimo* srityje.

5. Konkrečios pastabos

5.1. Jungtinių Tautų aplinkos programos (UNEP)⁽¹⁷⁾ duomenimis, 80 % jūrose ir vandenynuose susikaupusių šiukšlių į juos upėmis patenka iš sausumos. Tai reiškia, kad reikia imtis vis geriau koordinuojamų priemonių, kad šiukšlės nepasiekėtų jūros. Vienkartiniams plastikiniams gaminiams skirtos priemonės pagerins ežerų ir upių būklę; tačiau nenumatyta jokių konkrečių nuostatų dėl žvejybos įrankių. Todėl EESRK rekomenduoja išplėsti šio teisės akto taikymą įtraukiant ežerus ir upes pagal visoje Europoje vykdomą tvaresnio vidaus vandenų valdymo strategiją.

5.2. Europoje plačiai paplitęs ir labai sėkmingas gerosios praktikos pavyzdys yra upių sutartys⁽¹⁸⁾ ir jos gali būti labai veiksmingai taikomos vidaus vandenų valdymui esant hidrogeologinei ir aplinkosauginei rizikai. Šios priemonės privalumas yra atviras *valdymas*, leidžiantis teritoriniu lygmeniu įtraukti visus viešuosius, privačius ir organizuotos pilietinės visuomenės subjektus. Informacija apie šią patirtį turėtų būti renkama sukuriant Europos duomenų bazę, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos ekologinei ir struktūrinei plėtrai visoje Europos Sąjungoje. Atsižvelgdamas į naująją programą „Horizontas“, pagal kurią 35 % biudžeto turėtų būti skiriama klimato ir aplinkos politikos veiksmams, Komitetas rekomenduoja, kad tokios *sutartys* būtų svarbi išankstinė sąlyga siekiant gauti konkrečių Europos lėšų moksliniams tyrimams ir inovacijoms aplinkos tvarumo srityje ir lėšų, skirtų teritorinei apsaugai sprendžiant klausimus, susijusius su hidrogeologine ir aplinkosaugine rizika (pvz., Interreg).

5.3. Komiteto nuomone, labai svarbu, kad direktyvos įgyvendinimas būtų nuoseklus ir suderintas su galiojančiais ES teisės aktais atliekų ir vandens srityje, visų pirma su Atliekų pagrindų direktyva⁽¹⁹⁾, Pakuočių ir pakuočių atliekų direktyva⁽²⁰⁾, Jūrų strategijos pagrindų direktyva⁽²¹⁾ ir Miesto nuotekų valymo direktyva⁽²²⁾. Specialus dėmesys turėtų būti skiriamas ES teisės aktams dėl atliekų tvarkymo⁽²³⁾.

5.3.1. Svarbu, kad veiktų tinkamos atliekų tvarkymo struktūros (pvz., atskirai surenkamos kompostuojamos atliekos, kurios būtų veiksmingai ir tinkamai tvarkomos perdirbimo įmonėse), kartu pateikiant aiškią informaciją vartotojams. Teisingas atskyrimas taip pat sudarys palankias sąlygas trimačio spausdinimo technologijos naudojimui, nes plastikai gali būti lengvai panaudojami kaip žaliava naujiems objektams kurti.

⁽¹⁶⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 61

⁽¹⁷⁾ UNEP, Marine plastic debris and microplastics, 2016 m.

⁽¹⁸⁾ Upių sutartys – tai gerosios praktikos pavyzdys, pirmą kartą pradėtas taikyti XX amžiaus dešimtajame dešimtmetyje Prancūzijoje. 2000 m., vykstant Pasauliniam vandens forumui, buvo pripažinta jų svarba ir nauda. Pradiniu etapu upių sutartimis buvo siekta hidrogeologinės rizikos prevencijos tikslų. Pastaraisiais metais daugelyje ES šalių jos tapo pagrindine priemone siekiant užtikrinti, kad vidaus vandenys būtų valdomi atsakingai ir tvariai pagal principą „iš apačios į viršų“.

⁽¹⁹⁾ Direktyva 2008/98/EB.

⁽²⁰⁾ Direktyva 1994/62/EB.

⁽²¹⁾ Direktyva 2008/56/EB.

⁽²²⁾ Direktyva 91/271/EEB.

⁽²³⁾ Direktyva 2008/98/EB.

5.3.2. Nors tai nėra susiję su vienkartinį plastikinių gaminių klausimu, Komitetas ragina Komisiją atsižvelgti į vis dažniau pasitaikantį reiškinį, kai dėl netinkamo nuotekų tvarkymo daugelyje Europos paplūdimių aptinkama biologinių medijų.

5.4. Galingas sąjungininkas kovojant su tarša ir skatinant tvarią ekonomiką gali būti skaitmeninimas. Atliekų tvarkymo ir perdėbimo procesuose pridėtinės vertės galėtų suteikti plastikinių gaminių ženklavimo ir atsekamumo sistemų įdiegimas. Sukūrus specialų logotipą būtų galima padidinti vartotojų pasitikėjimą, ypač gaminiams, pagamintiems naudojant antrines žaliavas ⁽²⁴⁾.

5.5. Komitetas rekomenduoja sukurti bendrą sistemą ir aukštos kokybės aplinkosaugos sertifikatus. Ši iniciatyva yra labai svarbi, kad įmonės galėtų siekti aukščiausių tvarumo standartų, išvengdamos reikalavimų dubliavimosi ir papildomos ekonominės naštos.

5.6. EESRK dar kartą iškelia klausimą dėl ES uostuose įdiegtų skirtingų sistemų ⁽²⁵⁾. Europoje veikia šimtai mažų uostų, kurie yra pagrindinis veiksnys mažų vietos bendruomenių, pragyvenančių iš jūrų ir žvejybos, vystymuisi. Komisijos pasiūlymu nustatomas modernizavimo procesas (metodika, technologija ir infrastruktūra), kurį vietos lygmeniu bus sudėtinga įgyvendinti be finansinės Europos Sąjungos paramos. Šis procesas yra labai svarbus siekiant užkirsti kelią gyventojų mažėjimo reiškiniui ir išlaikyti šių bendruomenių vietos gamybos ypatumus.

5.6.1. Komitetas rekomenduoja, kad lėšos, surinktos pagal Direktyvą (ES) 2018/851 taikant didesnės gamintojo atsakomybės sistemą, taip pat būtų skiriamos uosto infrastruktūrai atnaujinti pagal aukščiausias atliekų surinkimo ir tvarkymo standartus. Be to, EESRK mano, kad labai svarbu įtraukti institucijas ir pilietinę visuomenę vietos lygmeniu, ypatingą dėmesį skiriant mažoms pakrančių savivaldybėms (turinčioms mažiau kaip 5 000 gyventojų), kad jos kartu rastų abipusiai priimtinas ir mažiau kainuojančius ilgalaikius sprendimus.

5.7. EESRK kartu su Komisija yra sukūrus žiedinės ekonomikos platformą ⁽²⁶⁾, kuri jau pasiekė svarbių rezultatų skatindama rinkti informaciją apie esamą patirtį ir geriausią praktiką bei sudarydama sąlygas įvairiems susijusiems subjektams ja keistis, ją skleisti ir atkartoti. Ši platforma yra itin naudinga priemonė ir jos veiklą verta plėsti.

2018 m. spalio 17 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Luca JAHIER*

⁽²⁴⁾ OL C 283, 2018 8 10, p. 61

⁽²⁵⁾ OL C 288, 2017 8 31, p. 68

⁽²⁶⁾ <https://circulareconomy.europa.eu/platform/en>